

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

א

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה א

(א) חֲזוֹן יִשְׁעִיָהוּ בֶן אֲמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וּירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עֲזִיָהוּ יוֹחֵם אָחִיו יְהוֹקִיָהוּ מֶלֶכִי יְהוּדָה : (ב) שְׁמָעוּ שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ אֲרֶץ כִּי יְהוָה דָּבַר בְּנֵיִם גְּדֹלָתִי וְרוֹמְמָתִי וְהִם פָּשְׁעוּ בִי : (ג) יָדַע שׁוֹר קָנָהוּ וְחִמּוֹר אֲבוֹס בְּעֶלְיוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עִמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן : (ד) הוּי גּוֹי חֲטָא עִם כְּבֹד עֲוֹן יָרַע מֵרַעִים בְּנֵיִם

ר ש י

א (א) חֲזוֹן יִשְׁעִיָהוּ בֶן אֲמוּץ וְגו' . אָמַר רַבִּי לִוִּי דָבַר זֶה מִסּוּרַת בִּיּוֹנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ אֲמוּץ וְהַמְלִיכָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲחִים הָיוּ : אֲשֶׁר הָזָה עַל יְהוּדָה וּירוּשָׁלַם . וְהָלַךְ עַל כַּמֵּה אֲוִמוֹת נִתְנַבְּחָ מִשָּׂא צְבַל מִשָּׂא מוֹאֲבַ הָאֵל לְמַדַּת שֶׁאֵין זֶה תַּחֲלַת הַסֵּפֶר וְלֹא נִקְרָא הַסֵּפֶר עַל שֵׁם הַחֲזוֹן הַזֶּה וְכֵן שָׁנִינוּ בְּצִרְיִיתָא בְּמִכִּילְתָא בְּשַׁנַּת מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָהוּ תַּחֲלַת הַסֵּפֶר אֵלֶּךָ שֶׁאֵין מוֹקֵדִים וּמֵאֲחֻזַר בְּסֹדֶר וְהַדְּרִים מוֹכִיחִים שֶׁהָרִי צִוּם הִרְעֵשׂ יוֹם שֶׁנִּצְטַרַע עוֹזִיָה נֹאמֵר וְהִשְׁמַע אֵת קוֹל ה' אֲוִם אֵת מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יִלֵּךְ לָנוּ וְהָאֲוִם הִנְנִי שֹׁלְחִנִי לְמַדְנֵי שֶׁהוּ' תַּחֲלַת שְׁלִיחוֹתָו וְנִצְוָהָה זֶה נֹאמֵר אַחֲרָיו כֵּן וְעַל זֶה לְבָדוּ נֹאמֵר אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וּירוּשָׁלַם כִּשֶׁם שֶׁאָמַר מִשָּׂא עַל כָּל אֲוִמָה וְהָאֲוִמָה מִשָּׂא אֲוִמָה פְּלוֹנִית אֲף כֹּהֵן כֹּתֵב חֲזוֹן זֶה חָזָה עַל יְהוּדָה וּירוּשָׁלַם וּלְפָנֵי שֶׁהֵם תּוֹכַחֲוֹת קוֹשֵׁי קִרְאֵם חֲזוֹן שֶׁהוּ' קֶשֶׁה מַעֲשֶׂה לְשׁוֹנוֹת שֶׁנִּקְרָאתָ בְּבֹאֵהָ כְּמוֹ שֶׁאָמַר צ"ר וְרַחֲמֵי לְדָבַר חֲזוֹת קֶשֶׁה הוֹגֵד לִי : בְּיָמֵי עוֹזִיָהוּ יוֹחֵם אֲחִיו יְהוֹקִיָהוּ מֶלֶכִי יְהוּדָה . אֲרַצְעָה מוֹלְכִים הִלְלוּ קֶפֶת בְּיָמָיו צִוּם שֶׁנִּצְטַרַע עוֹזִיָה שְׂרֵתָה שֶׁיָּנִיָה עֲלָיו וְנִתְנַבְּחָ כָּל יָמֵי הַמְּלָכִים הִלְלוּ עַד שֶׁעָמַד מוֹנֵשׂה וְהִרְגוּ : (ב) שְׁמָעוּ שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ אֲרֶץ . וּמִשָּׂא אָמַר הָאָרֶץ הַשָּׁמַיִם וְהַשְׁמַע הָאָרֶץ לְמַה שֶׁיָּנִיָה יִשְׁעִיָהוּ אֵת הַלֶּשֶׁן שֶׁנִּתְבַּחְנוּ בְּדָבַר זֶה מוֹדְרִשׁוֹת רַבִּים בְּפִרְשַׁת הָאָרֶץ וְנִחְלַקְוּ חַכְמַיִם עֲלֵיהֶם וְהָאֲמָרוּ אֵין הַדָּבַר כֵּן אֵלֶּךָ בְּזִמְנָן שֶׁהַעֲדִים צָחִים וּמַעֲדִים וְנִמְנְאוּ דְּצִרְיָהִם מִכּוֹוֹנִין עֲדוֹתָן קִיּוּמָתָ וְהֵם לֹא אֵין עֲדוֹתָן קִיּוּמָתָ הֵילוּ לֹא בִּאֵי יִשְׁעִיָהוּ וְכֵתָן שְׁמִיעָה לְשָׁמַיִם וְהָאָזְנָה לְאָרֶץ הָיוּ שָׁמַיִם מַעֲדִים וְהָאֲמָרוּ כִּשְׁנִקְרָאוּ לְעֲדוֹתָ זֶה בְּיָמֵי מִשָּׂא שֶׁאָמַר הַעֲדוֹתָי בְּכֶם הָיוּ בְּהָאָזְנָה שְׁמַעְנוּ וְהָאָרֶץ מַעֲדִים אֵנִי נִקְרָאתִי בְּלֶשֶׁן שְׁמִיעָה וְאֵין עֲדוֹתָן מִכּוֹוֹנָתָ בִּאֵי יִשְׁעִיָהוּ וְחִלְף אֵת הַדָּבַר נִמְנְאוּ שְׁנִיָהִם מַעֲדִים בְּלֶשֶׁן הָאָזְנָה וְבְּלֶשֶׁן שְׁמִיעָה : כִּי ה' דָּבַר . שֶׁתְּהִיוּ עֲדִים בְּדָבַר וְהֵילִין דָּבַר הָאָרֶץ הַשָּׁמַיִם וְהַדְּבָרָה כֵּךְ שְׁנִיָהִם בְּמִכִּילְתָא : (ג) קוֹנָהוּ . מִתְקַנּוּ בְּחִרְיִשָׁה צִוּם וּמֵאֲחֻזַר שֶׁהִרְגִילוּ בְּכַךְ יוֹדַע בּוֹ אֲבַל חִמּוֹר אֲטוּם אֵינּוּ מוֹצִין בְּעֲלָיו עַד שֶׁאֲכִילְנוּ וּיִשְׂרָאֵל לֹא נִתְפַקַח לְיַדַע

א
גע
ש
ווי
ק
זי

א
ביי
וכן
גדל
הא
למי
עלי

ליד
כמו
והר
קוב
חור
לא
ויש
חבו
שבו
שה
הכו
קרו
כבד
דבר

תרגום אשכנזי

א (א) ראז געוויכט, וועלכעס ישעיה, זאָהן אמוץ, זאָה פֿאַן יהודה אונד ירושלים, אין דען רעגירונגס־אַהרען עזיהו'ס, יוחס'ס אחז אונד יחזקיהו'ס, קעניג גע פֿאַן יהודה. (ב) הערט, איהר היטמעל! פֿערניס, ערדע! דען דער עוויגע שפּריכט: קינדער האַבע איך ערצאָגען אונד עמפּאָר געבראַכט — זיא עמפּערען זיך ווידער מיך! (ג) דער אַקס קעגנט ווינען הערן, דער עוועל ווינעס אייגענטהימערס קריפּע; ישראל קעגנט מיך ניכט, מיין פֿאַלק האַט דינע איינוויכט ניכט. (ד) זינדיגע נאַציאָן! פֿרעלבעלע אַסמעטעס פֿאַלק! איבעלטהעטערברוט, אויגעאַר־טעטע

ב א ו ר

א (א) הוון ישעיהו וכו'. עיין במבוא הספר. (ב) שמעו שמעו וגו'. הכההכל הנביא בזה, לדבר קשות עם בני עמו, והיכנס על דוע מעללים בייעודים רעים עד פסוק כ"ו, וס ענה לדברי נחמה וכו', להניח דעתם ולסכך תונת לבנם. וכן דרך המלך הקדוש הזה ברוב כבודותיו. בנים וכו'. הס דברי האלהים, עד פסוק ד'. גדלתי ורוממתי. גדלתי אותם, ורוממתי על כל עם. (מדברירד"ק). זכן אמר המתרגם האשכנזי (עמפאר געבראַכט). (ג) לא ידע. (איתי). זכן תרגם הרמז, לא אליף למידע דלתי. (הסכס המבאר בהפטרות). (ד) עם כנד עון. עם, אשר ישא עול עונותיו עליו, כמאז כנד. זרע מדעים. ראה דבריר' שלמה בן מלך בזה. גורו אסור. מלשן ויכורו מקרשי

ר ש י

לידע כשור כשקראתיו ישראל יהיה שמך והודעתיו קצת חוקותי והם עזבוני כמפורש ביחזקאל וחומר איש את גלולי וגומר ואף לאחר שהוצאתים ממוצרים והאכלתי את המן וקראתים את עמי בני ישראל ולא התבוננו כחומר. ד"ה ידע שור קונסו מכיר השור קונהו להיות מוראו עליו לא שינה מה שגזרתי עליו לומר חייני חורש היו וחומר לא אמר לבעליו איני טוען היום ומה אלו שנבראו לשמשכם ואינם לא לקיבול שכר ולא לשילום פורענות אם חוטאי' לא שינו את מדתם שגזרתי עליהם וישראל שהם זוכים ומקבלים שכר ואם הוטאים מקבלים פורענות: לא ידע. לא אבו לידע וידעו ודשו בעקב. ועמי לא נתן לב להתבונן: (ד) היו. כל היו שבוקרה לשון קובל וקינה כאדם הגונח מלבו וטועק אה אלא שיש מהם מועטין שהם לשון זעק' קריאת קול כמו היו היו ונוסו מארץ צפון ותרגמו אכלו לשון הכרזה: היו. יש לזעק על עם קדוש שנהפך להיות חוטא ועם שנחמר בו כי עם קדוש אתה נהפך להיות עם כנד עון: עם כנד עון. כבידות עון כנד אדם שקרא כנד פישנ"ט בלעז (הוא פעזא"נט, Pefant. בל"ה שוועהר בשוועהרט). כנד שם דבר של כבדות, פישנטו"מא בלעז (הוא פעזאנט"ער, Pefanteur בל"ה חייגע

לחטט

א 1 2

תרגום אישכנזי

טעטע קינדער! — זיא האכען דען עוויגען פֿערלאַססען, דען הייליגען ישראל'ס גע-
 שמעהט, זינד פֿאָן איהם געוויכען. (ה) וואָהין זאָל'ס איהר נאָך געשלאָגען ווער-
 דען, ווען דיא עמפֿערונג צוניממט? — דאָן גאַנצע הויפט איזט קראַנק, דאָן הערן
 שטאַכטעט. (ו) פֿאָן פֿוסי אָהלע ביו שייטעל, ניכטס איזט אונפֿערזעהרט; אַל-
 לעס וואונדען, שטרימען אונד אייטערביילען! אָהנע היילפולפֿער, אָהנע זאַלכע —
 פֿאָן סיינעם עהלע געלינדערט. (ז) אייער לאַנד איזט עדע, איירע שטעדטע פֿאָם
 פֿייער פֿערזעהרט; דיא עקער — אונטער אייערן אויגען פֿערזעהרען זיא פֿייערע,
 אַללעס פֿעררוויסטעט, וזיא נאָך פֿינדליכער פֿעהרעהערונג. (ח) טאַכטער ציון
 אַלליין איזט איבריג, וזיא איינע לויבע אים וזיינבערגע, וזיא איינע וועכטעהיטטע
 אים

ב א ו ר

מקדשי בני ישראל (ויקרא כ"ב), והטעם שהבדילו והפרישו עצמם מהאל יתברך ומעבודתו.
 ואמר אהור דרך משל, כי הנפרד מחבירו והולך לדרכו, מראה לו עורף ולא פנים. (ה) על
 מה. פשוט שמוכזעל המקום, כלומר באזה מקום טובו עוד, אם תוסיפו סרה, הלא כבר כל
 ראש לכלי וכו'. וכן תרגומו בל"א. (המבאר בהפטרות). עוד תוסיפו סרה. עוד אתם
 מוסיפים למרה, ולסיר מן הדרך הישר. לחליו. הלמ"ד מוספת על מלות כל ראש, והטעם לכל
 ראש חלי. וכמו זה יש לא ידו (ראשית ל"א כ"ט), שהראוי בו יש אל לידו, ודומיהם רבים.
 (ו) אין בו. בכל הגוף. מחום. לשון תמים, כלומר אין בו תמים ושלא בלי מחלוקת. (המבאר
 הכ"ב). לא זרו. לשון פזיר סמכים, כמו וזר על פני המים (שמות ל"ב כ'). ולא חבשו.
 ענין קישור כרוכות שעל המכה (פערזינדען), כמו ביום חבוש ה' (להלן ל"ב כ"ו). והמתרגם
 האשכנזי תרגם כפי הענין את המלה הזאת. וכל זה מוסב על מלות פגע ומנורה, שדרך
 הרפאים לזרות סמים על מכות כאלה, ולאסור אותם במיני סודר. ולא רוככה בשמן. מוסב
 על מכה טריה, שהיא מורסא מלאה ליחות רעות, וברך לרככה במשיחה. (ז) כמהפכת
 זרים. כאלו הפכו אותה זרים. ולמפרשים דעת אחרת בזה. (המבאר בהפטרות).
 (ח) ונותרה וכו'. כי רוב עמי יהודה היו חרבות, ובימי חזקיהו כל הערס הנזכרות חפצן
 מן האור, והנה נותרה ירושלים לבדה כמו הסוכה שהיא נכרס וכמו המלונה שהיא בשדה
 הק שזאים, שאין סביבותיה בית וסוכה אחרת. (מדברי רד"ק). ועל זה אמר בפסוק שלאחריו
 לובי ה' הותיר לנו שריד כמעט, דהיינו העיר ציון אשר היא רק פליטה מועטת, נבחינת שאר
 הערס אשר ארופות באש. (המבאר בהפטרות). כעיר נבורה. פירוש כעיר חרבה מאכשיה,
 וכן נבזורים ילינו (להלן ס"ה ד'). נבזורי ישראל להשיב (שם מ"ט ו"ו), ענין חרבה. (מדברי
 רד"ק)

ר ש י

לאסט) ודבוק עם חיצת עין: זרע מרעים. והם היה זרע ברך ה' בניס היו
 להקב"ה ונהפכו למשחיתים: גאלו. הרגו: מורו אהור. אין מור בכל מקום
 אלא לשון פרישות וכן הוא אומר וינזרו מקדשי בני ישראל מיר אחו חף כאן מורו
 נסוגו לחחוריהם מחלל המקום: (ה) על מה תוכו וגו'. אדם שלקה וחרר על
 סרחונו חזרו מוכיחו ואומר לו על זה לקיתה ואיך נתן לב לאמור על סרחו זה
 לקיתי לא אשוב לעשות עוד חף כאן על מה תוכו מאחר שעדיין אתם מוסיפים סרה
 נסור

ישעיה א

ג

בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת יְהוָה נֹאצוּ אֶת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל גִּזְרוּ אֶהְיֶה
(ה) עַל מָה תָּבוּ עוֹד הוֹסִיפוּ סָרְהָ כֹּל רֹאשׁ לְחָלִי וְכֹל לִבְבִי דָוִי :
(ו) מִבֶּקֶר רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ אֵין בּוֹ מִתָּם פָּצַע וְחִבּוּרָה וּמִכָּה מוֹרִיָּה
לֹא זָרוּ וְלֹא חָפְשׁוּ וְלֹא רִבְּכָה בְּשִׁמּוֹן : (ז) אֲרֵצְכֶם שְׂמִמָּה עֲרִיכֶם
שׂוֹרְפוֹת אֵשׁ אֲדַמְחֶכֶם לְנִגְדְּכֶם זָרִים אֲכָלִים אֲתֵהוּ וְשִׂמְמָה בְּמַהֲפַכַת
זָרִים : (ח) וְנוֹתְרָה בְּהַ צִּיּוֹן בְּסֶפֶה בְּכָרֶם בְּמִלּוּנָה בְּמִקְשָׁה בְּעִיר

נצורה

ר ש י

לסוד מאחרי המקום הלא כבר כל ראש לחלי ולמה לא חזינו : (ו) מתוס • לשון
המיומות שלם מהין מכחוצ : פגע • מכת חרב : חבורה • לשון חבלה : ומכה טריה •
תירגס יונתן מרססח כתותה ומרוססת : טריה • דמוייד"ה בלע"ז (בכ"רש"י
כתוב דמו"נני , והוא דעמאנשע"ר Demanger בל"ח דז יוקן) • ובלשון גמרא יש
טרייה לריסיה ומנחם פירש לשון לחות כלימר לחה ורטובה תמיד טובעת מוישע"ה
בלעז (הוא מוי"טי , Moite. בל"ח פייכט, חייטריג) : לא זרו • הנגעים האה
לא זרו על ידי רופאים חבקת סמוני תחבוסת לשון יזורה על ניהו גפרית ומניס
פירש לשון רפואה כמו חין דן דינך למזור : ולא חונשו • לשון רפואה : ולא רוככה
בשמן • לא רוככה מכתם בשמן כמשפט שאר מכות וחין טפל כחן לומר לא רוככו
בשמן שאין מרכיין חלא במקום המכה אבל המזור והחבישה טפל לשונם על כל
הגוף לפיכך טפל גם לשון רבים לא זורו הנגעים ולא חונשו ויונתן פתר כל המקרא
בלשון דוגמא על שהם מלוכלכים ומנוגעים בעון ותרגם מכף רגל ועד ראש מקטנם
ועד גדולם חין בו מתוס חין טוב בו פגע וחבורה פשעים ועונות וחטאים לחזור
כלומר לא נתרפאו לשון בתשובה שלימה ולא רוככה בשמן חפי' גד הירקור תשובה
חין בלבם : (ז) לנגדכם זרים אוכלים אותם • לעיניכם יאכלום אויביכם :
ושממה • מכם כנחלה הנספכת לזרים והיא שממה מצעליה כך תירגם יונתן :
(ח) ונתרה בת ציון • ריקנית מיושביה כי יגלו מתוכה כאשר תותר סוכת הכרם
שעשה נזר ובעת יבצר הכרם מניח סיכותו והולך • צהר דקטפוסו לאחר שצרו
אותה : כמלוגה במקשה • כאשר תעזב המלוגה שעשה נזר צרה המקשה
לשמור קישואין שלה ומשתלקט מניחה והולך זו שצכרם קרויה סוכה לפי שהיא גר
שם יומם ולילה ביום שומרה מן העופות ובלילה מן הגנבים אבל הקישואין קשים
הם ואין לירא מן העופות ואין לורד לשומרה ביום לפיכך נקראת מלוגה על שהיא
לינת הלילות • כערסל מכתותא במשכב המלוגה • במקטיח • במקשה צהר
דחבעויה • לאחר שלקטוהו והוא לשון המשנה שלם חבעויה ביום : כעיר נצורה •
כעיר שגרו עליה ועושין סוכות סביב לה להסתתר שם החיינו' ובשמהתלקין מעני

מניחין

ישעיה א

נצורה : (ט) לולי יהוה צבאות הותיר לנו שריד כמעט כסודם
היינו לעמרה דמינו : (י) שמעו דבר יהוה קציני סדום האזינו
תורת אלהינו עם עמרה : (יא) למה לי רב זבחיכם יאמר יהוה
שבצתי עלות אילים וחלב מריאים ודם פרים וכבשים ועתודים
לא הפצתי : (יב) כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמס
חצרי : (יג) לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטרת תועבה היא לי
חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה : (יד) חדשיכם
ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטרח נלאיתי נשא : (טו) ובפרשכם
פפיקם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה אינני שמע ידיכם
דמים מלאו : (טז) רחצו הזכו הסירו רע מעלליכם מנגד עיני
חדלו הרע : (יז) למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ שפטו
יהום

ר ש י

מכחין אותם והולכין כל זה תירגם יונתן : (ט) לולי הותיר לנו שריד . מאלו
וזרחמיו ולא נזרקו מינו : כמעט כסדום היינו . כולנו כלים : (י) קציני סדום .
שרים שנעשיהם כסדום מכאן אמרו אל יפתח אדם פיו לשטן : (יא) מריאים .
זבמות כאן פטומות : לא הפצתי . אחר שחתם עוזרים על תורתו זבח רשעים
תועבה : (יב) מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי . אחרי שאין לזבכם שלם עמי :
(יג) לא תוסיפו הביא מנחת שוא . ונתת חני נכס לא תביאו לי מנחת שוא
שלהם שהעשן העולה ממנה קיטור של תיעוב הוא לי ולא נחת הרוח : חדש ושבת
קרא מקרא לא אוכל וגו' . ולקרא מקרא חדש ושבת שחתם מוסיפי לקרא עגרה
ואסיפה בהם לא אוכל לסדום און שלזבכם הנוטה לעבודה זרה והעגרה עמו
שאין שני הדברים הללו ראויין יחד לקרא עגרה ליחסף לפני והאין לזבכם עבודה
זרה ואין חתם מוסיאין אותו מתוך לזבכם : (טו) ובפרשכם כפיכם אעלים
עיני מכם . לפי שידכם דמים מלאו . דמים רצוחה : (טז) רחצו הזכו . פתח
לפי שהוא מגזרת רחץ רחצו קומץ לשון עבר שהוא מגזרת רחץ : רחצו הזכו הסירו
חדלו למדו דרשו אשרו שפטו ריצו לבו . עשר חזקרו' של לשון תשובה יש כאן כנגד
עשרת ימי תשובה וכנגד מלכויות זכרונות וסופרות : חדלו הרע . חדלו ממעשיכם
הרעים : הרע . כמו להרע ואין נריך לכתוב מהרע שכן לשון המקרא נופל על
לשון חדלה וחדל לעשות הפסח עד כי חדל לספור כלומר חדלה הספירה חדלה
העשייה אף כאן תחדלו הרע : (יז) למדו . רפי נקוד והוא מגזרת לימוד היו
למדן להטיב הלמד לעצמו הוא ממשקולת לשון קל לפיכך צווי לשון רבים שלו נקוד

בחירק

אי
צב
עמ
נעו
פעו
דעו
מא
פא
מע
טא
אונ
גא
גור
בעו
ריי
היי

דד
צא
(י)
סדו
(ה)
שזכ
עזר
זאח
התו
כי
זיר
תני
(מ)
תוס
(ל)
אכ
תפ
דה
אל
צח

אים קירביספעלדע — וויא איינע פֿעהרעהערטע שטאַרט • (ט) העטטע גאַטט
צבאות דיזע געדינגע צופֿלוכט אונס ניכט געלאַססען, וויר ווירדען סדום גלייך,
עמורה עהנליך זיין • (י) הערעט דעם עוויגען רעדע, הערדען פֿאַן סדום! פֿעהר
נעהמט דיא לעהרע אונזערס גאַטטס, פֿאַלק פֿאַן עמורה! (יא) וואַצו איירער אָפֿ
פֿער מענגע? — שפּריכט דער עוויגע, איך בין זאַטט, בראַנדאָפֿפֿער פֿאַן ווירדערן,
דעם פֿייסטען פֿיהעם אונשליטט זאַטט, דער שטירע, לעממער אונד בעקע בלוט
מאַג איך ניכט • (יב) וואַצוקעממט איהר, ערשיינט פֿאַר מיינעם אַנטליך? — ווער
פֿאַדערט פֿאַן אייך, מיינען פֿאַרהאַף בעטרעטען? — (יג) ברינגט מיר ניכט
מעהר פֿרוכטלאַזע אָפֿפֿער — איהר דופֿט איז מיר איין גרייעל; נייאמאַנד, רוהע
טאַג, פֿעסטליכע פֿערקינדונגען — איך ערטראַגע זיא גיכט • זינדליכעם לעבען
אונד פֿייערליכע פֿערזאַמלונג! (יד) יא, איירע ניימאַנדע אונד פֿעסטע — דיא
גאַטטהייט האַססעט זיא; זיא זינד מיר צור לאַסט, אונערטרעגליך • (טו) שטרעקט
נור איירע הענדע עמפֿאַר — מיין בלוק ווענדעט זיך וועג; הייפֿט געבעט אויף גע
בעט — איך הערע עס ניכט; איירע הענדע טריפֿען פֿאַן בלוט • (טז) וואַשט אונד
רייניגט אייך, שאַפֿט וועג פֿאַן מיינען אויגען דיא פֿרעפֿעלטהאַטען, לאַסט באַז
הייט פֿאַהרען; (יז) לערנט גוטעס איבען, ערפֿאַרשט דיא געוועזע, בערוהיגעט דען
אונטער

ב א ו ר

רד"ק) • (ט) שריד כמעט • מלת כמעט מיוסנת על מלת שריד, ולכן היא מופסקת
צאתה • והטעם יתר פליעה בשארת, וכן אמר החכם המתרגם (גערדינגע טופלוכט) •
(י) קציני סדום • לפי שהזכיר למעלה בסדום היינו, כפה עכשיו קציני יהודה בשם קציני
סדום, וכמו שכתב הרד"ק, שעשו מעשה סדום ועמורה, בעסקם העביים ובהטותם המשפט •
(המבאר בהפטרות) • (יא) למה לי וגו' • בימי הנביא הזה הביאו בני ישראל תמיד קרבנות
שמים וטובים בבית ה', לכפר על חטאתיהם, והתראו שלש פעמים בשנה בבית המקדש; קראו
עזרה להתאסף לפני האלהים בחגים, בשבתות ובמועדים, ופרשו כפיהם השמימה, — וככל
זאת הלכו בשירות לבס, נכנו, רחטו, הטומשפט יתומים ואלמנות, ועסקו דלת עם הארץ • ולכן
התקדש פה הנביא עליהם ואמר להם, שאל יחסנו לפתות יורם בדבר שפתים ובעשן קטרת,
כי כל לבבות דורש ה', ולונתכנו עלילות; רק ישיבו מדרכם הרעה, ואז יסלח לחטאתם,
יורחם עליהם כרובחסדיו, (יג) לא תוסיפו הביא מנחת זוא • אם עשיתם עד עתה, לא
תביאו עוד מאן ואילך, כי תביאו מנחה לפני, ואין לבנכם אלי • זאת היא מנחת זוא והבל •
(מדברי רד"ק) ועל פי זה תרגם המתרגם האשכנזי: (פֿרוכטלאַזע אָפֿפֿער) • קטרת
תועבה • מתעב אנכי את ענן קטרת מנחתכם • קרא מקרא • קריאת התקדש • לא אוכל
(לסבול) אין הנסתר בלבבכם עם הקבוצ, אשר אתם מקבצים בבית • ועצרה • התאספות
אנשים, כמו קראו עזרה (יז) • (טו) ובפֿרשכם כפיכם • לפי פשוטו הוא ענין
תפלה, כי דרך בני האדם לפרוש כפיהם השמימה, בהתכנס אל האלהים • (יז) חדלו
הרע • מקור מבני הנוסף, מכע"ו, ומסר מ"ס השמש • ועיניו חדלו לבס מהרע איש לרעה •
ד"י) (יז) למדו היטב • להטיב • והוא מקור מבני הפעול, ופרשו יטב • וכן אמר הכשרי:
אליפילאזעבא • אשרו • כמו ישרו (בחלוק אה"י) • חמוץ • הוא הגזל (כמו חמוץ,
בחלוק זס"ש) • וכן מכף מעול וחמוץ (תהלות ע"ד'), שפ רוסגזול, ישרו מי שהיא גזול
ומעול

תרגום אשכנזי

אונטרדריקטען, שאַפֿט דען וואַזען רעכט, נעהמט דער וויטטווען קלאַגע און
 (יח) וואָהלאַן! לאַסט אונס רעכטען, שפּריכט דער עוויגע, זאָללען איירע זינדען,
 וויא שאַרלאַך ראַטה, ווייס, וויא שנעע, ערשינען? — זאָללען זיא, ראַטה, וויא
 קערמען- וואורמבלוט, וויא ווייסע וואַללע גלענצען? — (יט) געהאַרעט ווילליג,
 זאָ געניסט איהר דעם לאַנדעס זעגען! (כ) וויגערט אונד עמפּערט איהר אייד,
 דאָן פֿריסט דאָן שווערד. זאָ איזט דעם עוויגען אורטהייל! (כא) בורג דער טרייע,
 אַך דוא ביסט צור בוהלערין וואַרדען! אַללרעדליכע! איינסט רוהעשטאַט דער
 גערעכטיגקייט — איצט מערדער! — (כב) דיין וילבער איזט שלאַקען, דיין וויין
 מיט וואַססער פֿערפֿעלשט. (כג) דייע פֿירסטען — אַבטרייניגע אונד דיבסגע
 נאַססען; אַללעס ליבט בעשטעכונג, אַללעס יאָגט נאָך לאַהן. דעם וואַזען שאַפֿט
 גימאַנד

ב א ו ר

מעוות צדוק • (מדברי רד"ק בתוספת באור) • ריבו (ריב) אלמנה • (יח) ונוכחה •
 בשפת יחד, וכן ישר כוכ עמו (איוב כ"ג) • אם יהיו גו' • הקנ"ה מתיכח עם רשעי ישראל,
 ואומר להם בלשון שאלה ותמיהה: הכי אוכל למחות עוונותיכם, אם לא תשובו אלי? —
 היתכן שיעברו פשעים מנגד עיני, וכן. הסוק כאודס שני תולעת, יתהפך ויהיה לבן כסלג
 וכמרקו? — וכן תרגם המתרגם האשכנזי • וכל הכתוב הזה הוא דרך דמיון (מעטאָפּ
 פֿאַריש) • כהולע • הוא שם רמש ויקרא בלשון ערבי קערמען, ימדס הרמש זהנעשה מראה
 חדום, וזה הוא אשר קוראין אותו (קארמעוין) בלשון אשכנזי • (החכם המבאר בהפטרות)
 כצמר • (לבן) • (כ) הרב תאכלו • לא תהיו אור'ים, אבל תהיו אכולים למרד •
 חרב כמו בחרב, חסר ב"ת השמש • (מדברי רד"ק) • והנה מלת תאכלו בפסוק הזה
 מתיחסת אל מלת תאכלו בפסוק הקודם, בלשון כופל על לשון: (וואַרטשפּיל) •
 (כא) לזונה • האשה • הזונה מעל בעלה היא בוגדת (אונטרייא), וזה הפך נחמנה
 (טרייא) • והנה השתמש המליץ הקדוש בזה במאמר הפכי (געגענוואַץ) • ועתה (ליטו
 צה) מרחמים • וכתוב הכתוב כזה: צדק ילון בה

ועתה — — — מרצחים • (כב) כספך וגו' •
 עושים זה מטבע שקר, ומושגים בני אדם כי כלו כסף, ויש בו סיגים נחשת ובדיל
 והדומים להם, ומחופה בכסף, ומטעין בו בני אדם, וכן מוכרי יין חושבים הקונים שהם
 קונים יין טי, והוא מעורב במים • (רד"ק) • סבאך • לפי שהשכור יקרא סובא • נקרא על
 שם זה היין • (ן' מלך) ודרך ציון הוא (אים פֿערעכטליכען זין), וכאשר יאמר האשכנזי:
 (זאָף) מן (זויפֿען) • מהול • מעורב, ואין לו רע במקרא, ואדוני אבי הניח לו חנר
 מהערבי אל מהל • (רד"ק) • ואולי הוא מענין שרש מעל, בחלוק אהכ'ע, והטעם שהוא
 כמעל ומוג' במים, ואיננו ישר כתיקונו • וכן אמר החכם המתרגם אשכנזי: (פֿערפֿעלשט) •
 (כג) שריד סוררים • רברביך מרדין • (הכסדי) • וחברי גננים • הגננים חולקים
 עמהם, לפיכך לא ייסרו אותם, ולא ימנעו מלגנוב • (מדברי רד"ק) • כלו • דרך כלל
 על

ר ש י

צחי"רק כמו אמרו שמועו אבל המלמד לאחרים הוא ממשקולת לשון כבד המדגיש
 ואם בא ללוות את הרבים הוא נקוד למדו וכן דרשו מגזרת דרוש אבל אשרו שהש"ן
 מודגשם ממשקולת לשון כבד ומגזרת אשר לפיכך לשון טווי לרבים נקוד פתח כש
 אשרו

יחום ריבו אלמנה : (יח) לכו נא ונזכחה יאמר יהוה אם יהיו
 חטאיכם בשנים בשלג ילבינו אם יאדימו כהולע בצמר יהיו :
 (יט) אם תאבו ושמעתם טוב דארץ תאכלו : (כ) ואם תמאנו
 ומריתם הרב תאכלו כי פי יהוה דבר : (כא) איכה היתה לזונה
 קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים :
 (כב) כספך היתה לסגים סכאך מהול במים : (כג) שריד סוררים
 וחברי גנבים פלו אהב שחד ורדף שלמנים יחום לא ישפטו וריב
 אלמנה

ר ש י

אשרו דברו ספרו כמו צטרו : אשרו חמוץ • החזיקו את הגחל והוא לשון משנה
 אשרנוכי חי אשר חילי ישר כחך • לשון חזק הדריכוהו בנתיב חמת לזכות צטרו
 לשון צאצא חזקה רגלי ואשר צדך לבך : חמוץ • גזול ודומה לו מכף מעול וחמוץ :
 (יח) לכו נא ונזכחה • יחד חני ואתם ונדע מי סרח על מי ואם אתם סרחתם
 עלי עודני נתן לכם תקוה לשוב : אם יהיו חטאיכם כשנים • כחומים לפני כאודם
 שנים חלבינס כשלג : יאמר ה' • תמיד הוא חומר לכם כמו על פי ה' יחנו דבר
 אחר לכו נא ונזכחה מה כתוב למעלה מוננו חדלו הרע למדו היטב ואחר שהשונו
 אלי לכו נא ונזכחה יחד להודיעני עשינו מה שעלינו עשה מה שעליך ואני אומר אם
 יהיו חטאיכם כשנים כשלג וגומר כחולע צבע שנוצעין בו הדום גרעין הם ויש
 תולעים בכל אחד ואחד : (ב) כי פי ה' דבר • וסיכן דבר והבאתי עליכם
 חרב : (כא) לזונה • תועה מעל אלהים : קריה • שהיתה נאמנה ונליאה
 משפט ודקה היה לך זה ועתה מרצחים : מלאתי משפט • כגון רצתי עס : נדק
 ילין זה • תמיד שלשחר היה מכפר על עבירות של הלילה ושל צין הערבים מכפר
 על של היום ד"ח שהיו מלינין זה דיני נפשות כשלא היו מוציין לו זכות ציום
 הראשון לא היו גומדין דינו עד למחרת אולי ימנחו לו זכות ועתה נעשו רוצחין
 ומנינו בפסיקתא רבי מנחם צ"ר אושעיא אמר חרבע ממות ושמיים בתי כנסיות
 היו בירושלם כמנין מלאתי בגימטריה ועתה מרצחי הרגו את אוריה הרגו זכריה :
 (כב) כספך היה לסיגים • שהיו עושין מעות נחשת ומנפין אותן בכסף להונות
 בהם : סכאך מהול במים • משקים שלהם מעורבים במים כדאיתא בפסיקתא :
 מהול • מעורב ואין לו דמיון במקרא • ומדרש אגדה פותר לשחוק אמרתי מהולל
 מעורבב : (כג) סוררים • סרים מן הדרך הישרה : ורודף שלמונים • תשלומין
 תירגס יונתן אמרין גבר לחבריה עבד לי טב צדיני ואשלם לך צדיק שופט שהיה
 גזלן והנגזל צועק עליו בפני שופט אחר זה אומר לו נדקני היום ואני אשלם גמולך
 כשיצעקו עליך בפני הוי רודף תשלם גמולות : וריב אלמנה לא יבא אליהם •
 האלמנה באה לצעוק והיתום ונא וזו פוגעת בו ושאלתו מה הועלת בצעקתך לפי
 השופט

ישעיה א

אֶל־מַנְהֵל־לֹא יָבוֹא אֲלֵיהֶם : (כד) לָכֵן נָאִם הָאֲדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר
 יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֲנַקְמָה מֵאוֹיְבָי : (כה) וְאֲשִׁיבָה יָדַי עֲלֶיךָ
 וְאֶצְרְף כַּבֵּר סִיגֶיךָ וְאֶסְרֶדָה כָּל בְּדִילֶיךָ : (כו) וְאֲשִׁיבָה שַׁמְטֶיךָ
 בְּכַרְאֲשָׁנָה וְיַעֲצִיב בְּבַתְחֻלָּה אַחֲרַי בּוֹ יִקְרָא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה
 נְאֻמָּנָה : (כז) צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט רִתְּפָה וְשִׁבְיָה בְּצַדִּיקָה : (כח) וְשָׁבַר
 פְּשָׁעִים וְחַטָּאִים יַחֲדוּ וְעִזְבֵי יְהוָה יִכְלוּ : (כט) בִּי יִבְשׁוּ מַאֲיָלִים אֲשֶׁר
 חִמְדָּתָם וְחִתְּפוּ מֵהַגְּנוֹת אֲשֶׁר בְּחָרְתָם : (ל) כִּי תִהְיוּ כְּאֶלֶה
 גבלת

יש"י

השופט והוא אימור כל היום הזה יגעתי לו במלאכה וסופו לא הועלתי וזו חזרת
 לאחוריה ואומרת ומה זה שהוא חגש לא הועיל חגי לא כ"ש הוי יתוס לא ישפטו
 וריב חלמנה לא יבא חליהם כלל : (כד) נאם האדון • שהכל שלו וצידו לעקור
 אתכם מארצכם ולנטועם אחרים : אביר ישראל • תוקפו של ישראל : הוי •
 לשון הזמנה והכרזה ודומה לו הוי הוי ונוסן מארץ לפון • ידעו הכל כי אנחם
 מנרי שהכעיסוני במעשיהם : (כה) ואשיבה ידי עליך • מכה אחר מכה עד
 כלות הפושעים : כנרי • לשון צורית ס"ן בלעז (סאווחן Savon בל"א זיפע
 וכן לועז רש"י בצריתות דף ו' ע"א צד"ה צורית) ולשאנו נקיין כמו ובר לבב על שם
 שהוא מנקה הבגד מכתמיו : סגיד • האמור למעלה כמו כספך היה לסוגים
 הערובות נחשת בכסף קרוי סגיד חף כאן הערובות רשעים עם הכשרים חגי חכלה
 הפושעים שהם הסגיד : כל בדילוך • גדיל המעורב בכסף כלומר הרשעים שביך
 גדיל אישטי"ם בלעז (אשטי"ן כנ"ל כמו שלועז ביחזקאל כ"ז י"ב צד"ה גדיל
 Etaing בל"א גין) : (כו) כנראשונה • אעמיד לכם שופטים כשרים :
 (כז) במשפט תפדה • על ידי שיהו זה עושי משפט תפדה מעונותיהם : ושניה •
 עושי תשובה שחוכה : (כה) פושעים • מורדים ופיקרים לעכ"ם : וחטאים •
 חלו עזריינים לשאר איסורין : (כט) מאילים • לשון חלה מין חלה שקורין
 חלום"א בלעז (מלשון איטלי Orme בל"א חולם צוים, וכן לר' צר"ה כ"ג ח'
 צד"ה צוטמי, חבל צרש"י כ"י הגירסא חורמ"א מל"ג) : אשר חמדתם • לעבוד
 החתיים האלילים כענין שנאמר תחת האלון ולבנה וחלה כי טוב ללה : מהגנות •
 שם היו עובדים עבודה זרה כמה דאח אמר המתקדים והמטשרים אל הגנות :
 (ל) נוצלת עלה • העלה שלה נוצל כמו פלישטיש"ט בלעז (פלישטרי"ר כנ"ל
 כמו של"ר צשמות י"ח י"ח, ולקמן ס"ד ה', וכן הוא צרש"י כ"י, Fletir בל"א ח'
 פער וועלקן) צבא עליו שרצ או קרח הוא כמוש ולחלוחו אבד וכלה ואין נוצל לשון
 ריקבון כמו בלה שאין גו"ן נופלת באותו לשון אף נבול לשון דבר הנלחה וכלה כמו
 מגזרת נבול נבול כמו תנבול ומתרגמינ מילחא תילחא : אשר מים אין לה •
 להשקות

תרגום. אשכנזי

נימאנד רעכט, דער וויטטווען קלאגע קאממט ניכט פאר. (כד) פירוואהר! זאן
 שפריכט גאטט צבאוה, ישראל'ס שוין; וועהע! איך פאררדע גענוגט הואונג פאן
 טיינען ווידערזאכערן, נעהמע פאן דען פיינדען ראכע. (כה) מיינע האנד פעהרט
 איבער דיר הין, לייטערט ריין דין שלאקען, שידעט אב אונעדלעס מעטאלל.
 (כו) איך זעצע ריכטר דיר איין, וויא אין פארצייט; געבע ראטגעבר דיר, וויא פאר-
 מאהלם. דאן נענטמאן דיר ווידער: שטאדט דער געדעכטיגקייט, בורג דער טרייע.
 (כז) יא, ציון ווירד דורך רעכטפאלעגע, דיא ווידערקעהרענדען דורך טוגענד
 ערלעסט. (כח) עמפערער אונד זינדער געהען צוזאממען אונטער, דיא גאטט
 פערלאססען — וועג זינד זיא! — (כט) איהר עררעהטע דאן איבער איירע לוסט-
 בימע, שעהמט אייך דער אויסערקאהרנען גערטען. (ל) דען איהר זייד ענטכלעט-
 טערטען

ב א ו ר

על השרים, כי כלם בדרך אחד, לפיכך אמר כלו בלשון יחיד. (מהכ"ל) שלמונים
 תלומים. (כד) אנחם. שרש נחם בהנחתו הראשונה הוא דומה מאד לשרש נח, ויורה על
 מנוחת הנפש מהמית התפעלויותיה. וזוהי הסתעפת הוראת הנחמה (טראסט, בערוהה
 גונג), שהיא תניח את רוח האדם האובל, ותשקיט לו מינובו. וזוהי גם ענין התישבות
 דעת האדם על דבר, אשר גמר בלבו, וישנה מחשבותיו בענין ההוא (ווינען ענטשלוס
 ענדערן), או יתחרט, בהשקיעו נפשו בדעיונות שכליות, על אשר הסכיל לעשות בענה
 נמהרה (בערוייען, רייע פיהלען). וזוהי לו הוראת לקיחת הנקמה (ראכע אויסאויבען,
 זיינען בוטה קיהלען), כי גם היא תניח רוח ער כפס, אשר יחס לבני, להתנקם מן הכר
 הנורר אותו. וזאת היא הוראת שרש נחם פה, וכן ביחזקאל (ה' י"ג) והנחמותי חמתי גם
 והנחמתי. ואין להאריך. (כה) כבר. כמו הדבר המזכיר הכסף מן הסוגים וישאר נקי,
 ואני שמעתי כבר היינו כבודית ספון (סאואון) בלעז, (זויפע) כמו שהבדית מוזיא כל
 כתם, כך חזיבא חני סיגיד ונדילד. (רד"ק). בדיליד. מהרנן לאמר, כי הבדיל מעורב
 בכסף עד שיקוהו ממוט, ואמר בלשון רבים בדיליד, להביא כל התערובות המעורבות בו.
 (הכ"ל) (כו) ואשיבה שופטך וכו'. עתה נחם הנביא את ישראל, והנטיח להם,
 שלעת קץ ישיעם השם יתברך, כי ישבו אליו באמת ובתמים, ויעשו משפט ודקה כבני קדם,
 ואז יוכיחם ממסנרגלותם, וישינם לבטח בארץ, אשר נתן לאבותיהם. ובעת ההיא יטהר
 ה' את אדמת הקדש מכל עושי רשעה, ויכריח מתוכה כל טועלי און, ושארית ישראל ילכו בדרך
 הישר, ויבשו מעלילותיהם הנשחתות, אשר הלכו אחרי אלהים אחרים, הבלי הגוים אשר
 סביבותיהם, כי יראו כי אזלת ידם, ואזדה תקיחם ומצטם אל לא יועיל. וה' יעביר את
 האלילים מן הארץ, ומלאה תבל דעה אותו, כמים לים מכסים. (כז) ושבויה. השנים
 מן הגולה. וכן תרגם המתרגם אשכנזי. (כח) ושבר וישברו, כמו שאמר הארמי ויתברון.
 ונא שם במקום כעל, וחלוק כזה נודע למדקדקי לשונות העמים בשם (אנטימערין, פער-
 וועקסלונג דער רעדעטהיילע). (כט) כי וגו'. הנביא מדבר עם בני עמו, ואומר
 להם: הנה ימים באים, אשר תלנשו צוה ותעטו בלימה, על אשר הייתם מתקדשים
 ומטהרים אל הגנות, לקטר לאלהי ככר תחת כל עץ רענן. יבשו. במקום תבושו, וכן אמר
 הכשדי: תתבהתון. ואמר הרד"ק: מנהג המקראות לדבר לנוכח שלא לנוכח כאחד כמו
 שמשועמים כלם (מלכים א' כ"ב כ"ח), תשיבו ובוואו נא (איוב ט"ו), והדומים להם כמו
 שכתבנו בספר מכלל. עכ"ל. מאלים. כמו אילנים, וכן הנחמים באלים (להלן כ"ז) אילי
 הנדה (שם ס"א). ותרגם יונתן: מאילני טעותא. (הכ"ל). (ל) באלה. עיין בבאור
 התורק להרמב"ן כ"ע (ראשית ל"ד). גבלה עליה. אשר עליה כמושם וטופלים ממה
 לעת

תרגום אישכנזי

טערטען לינדען , וואססערלאָזען גערטען גלייך . (לא) פֿלאַקס זינד איירע שווע
געטטער , איהרע ווערקמייסטער פֿייערפֿונקען ; ביידע לאָרערן אויף , ניטאָנד קאָן
לעשען .

ב (א) דאָ וואָרט דער פּראָפֿהעצייִהונג , וועלכע ישעיהו , זאָהן אמוץ , זאָה
איבער יהודה אונד ירושלים . (ב) איינסט , אין שפעטען צייטען , ווירד
דער

ב א ו ר

לעת חורף . (לא) החסן . תוקף , כמו חסין יה (תהלות פ"ט) . והכוונה על הפסילים ,
אשר היו מנעם ומשגב לעיבדיהם הסכלים . לנערה . הוא מה שמנעין מן הפשתן , סטיפא
בלע"ז , ווערג , אַבפֿאלל פֿאַם פֿלאַקס (בלשון אישכנזי) . (רד"ק נתוספת באור) . וקרויב
לזה תרגומתי . ופעלו . החסן , אשר עשה ופעל את פסל . וראה דברי רש"י ז"ל בזה .
ב (א) הדבר . פתנס נבואה . (הכסדי) . וכן תרגומתי אישכנזי . אשר חזה וכו' .
הפרשה הזאת תחלתה כלה נחמה , דברים נעימים , משמחים לב , יעודים טובים ,
שיכשא ה' וירומם את בית תפארתו למעלה , וישים אותו בית תפלה לכל העמים , והוא יספוט
תבל כמדק , וישפוט שלום לכל גווי הארץ . ואלה דברי הנביא צד פסוק ה' , ואסענר לענין
אמר

ר ש י

להשקות זרעים בדבר שחוטאים בו משווה פורענותם : (לא) החסון . התוקף
שהיו חונסים את העניים וגוזלין אותן ומתחסנין בממון כמו שאמור למעלה ותצרי
גנבים יהיה אותו ממון לנעורת שמנעין מן הפשתן שהוא קל ונוח לשרוף :
ופעלו . והעושה אותו תוקף יהיה לניצוץ אש ובערוזה בזה : נינוץ . אישכנזי לילא
בלעז (עטי"ללעל , Etincelle . בל"א פייאר פונקן , כמו בל"א ק"ס"ב ח' . תירגם
יונתן ופעלו ועובד ידיהון ואין זה אחר לשון העברי שאם כן היה לו לינקד ופעלו
חטף קמץ ויהא נבאר לשון פועל עכשיו שהוא נקוד מלאפוס נבאר לשון פועל :
ואין מכנה . תירגם יונתן ולחיהא עליהן חיים :

(ב) נכון

מכלל יופי

(ג) קנהו , אין פירושו קונה אותו בדמים לבד אלא המגדלו ועושה ליצרכיו תמיד , וכן אביך
קנך וכן אמר קונה שמים וארץ : אבום , שם בפלס אטון מצרים , והוא א' בסמוך ובמוכרת ,
ופירושו מקום מאכל הבהמות : החבונון , בהפסק בקמץ גדול וכשאינו בהפסק בקמץ
קטן : (ד) הוי , לשון צעקה וקריאה הן לאכל הן להשמיע השומע וי"ת זה לשון אכל כמו או
שתרגם וי על עם דאתקריאו עם קדיש וחטו : בבר עון , שם תואר בשקל עבד מלך והוא א'
בסמוך ובמוכרת ענין כבודות ורבו : זרע מרעים , אינו אומר על האבות אלא על
הבנים כלומר זרע שהם מרעים לעצמם ובנים משפיתים מעלליהם : (ה) סרה , תאר בפלס
ורקל כמו בזה ופירושו דברי סרה , או עלילה סרה ענינו העוות והשתנות מהמנהג :
(ו) מתם , שראו מתם והמ"ס ניספת כמ"ס שלם ומסקלי פדיוס ובתשלמו מתיוס וענין
המלה הזאת אנשים , ופירושו לא נשאר בו צורת אנוש , ובארש תמס כתב מתוס שראו תמס
והמ"ס נוספת , ובמכלל ובא שם נמשקל מעיו . מחול בשוא שלא בסמיכות מתוס שראו תמס
בלימד אין שלמות בבשרו כי כלו ננוע ותחסר מלת רק ופירושו אין בו מתוס רק ננוע ומצורה :
אורו , עבר מבנין פועל לדעת רני יהודה או עבר מבנין הקל לדעת רד"ק לנז' פעיל בפלס מה

טובו

ישעיה א ב

ז

נבִלַת עֲלֶיהָ וּבִגְנָה אִישׁ מִים אֵין לָהּ : (א) וְהָיָה הַחֶסֶן לְנַעֲרַת

וּפְעָלוֹ לְגִיּוּץ וּבְעָרוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו וְאֵין מִכְבָּה :

ב (א) הַדָּבָר אִישׁ חָזָה יִשְׁעִיהוּ בֵּן אֲמוּץ עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם :

(ג) וְהָיָה

מכלל יופי

ט"ו ויהי פועל עומד ואע"פ שחבירו עובדים : (ז) זרים , נשרש זרם פירש זרים
כמו זרם כלומר כמהפכת זרם מים הם שני משקלים כמו קדם וקדים או יהי תאר בפלס שכיר ,
ופירוט כמהפכת גשם זרם ושוטף : (ח) במקשה , הוא שדה הקשואים והה"א תמורת אלף
קשאים , נשקל גזר ממכלה נאן : בעיר נמורה , נשרש נור כתבו והנפעל בעיר נמורה והשור"ק
מקיים סול"ס וכן תרגם יונתן בקרתא דביירן עלה ענין מנר : (ט) לולי , ענין אס. לא :
כמעט , הכ"ף כ"ף האמיתיות לאמת הדבר כמו השנעה לי כיום , כי אותו כהיום תמנאון
אותו , היו שרי יהודה כמסיגי נבול : (יא) מריאים , מין ממיני הבקר הגדולים , ויש
אומרים כי המפוטמים שנבהמות יקראו מריאים : (יב) פני , תחסר הלמ"ד לפני :
(יג) ועצרה , היי"ו כמו עם כלומר לא אוכל סבול און עם עצרה , ויתפרש בענין ו"ו אבל יותר
קרוב פירושו עם , ובחסרון המלים ס' מן ל' כתב לא אוכל כשוא און עם עצרה ומענינו תנין
חסרונו : (טו) ובפרשכם , הרי"ש נחיר"ק תחת סגול' כדברכם : (טז) רחצו , פירושו
רחצו נשרכם כחבירו כי כולם פיעלים יונאים : הזכו , משפטו הזכרו , ובמכלל הראוי
הזכרו , והדל"ת נבלעת נדג"ש ואעפ"י שרגש הכ"ף ל"אות הננין אעפ"י כן אחר שנפקדה
הדל"ת ויבא טעם הדג"ש לשנים לכבדות הננין ולחסרון הדל"ת ודג"ש הזי"ן לא בא לחסרון אות
אבל לא תתכן קריאת הזי"ן מבלי דג"ש מפני חטיפות המלה על הכ"ף מפני הדג"ש ולא נוכל לומר
כי דגשות הזי"ן לחסרון תי"ו או דל"ת והראוי התזכו או הדזכו כי תי"ו התפעל לא מזאכוה עם
הזי"ן והדל"ת שמנאנו עמה לא מזאכיה לפני' כי אם לחמרי' כמו שמנאנו בלשון ארמי הזדמנאון
למימר קדמי , ובדברי רז"ל נודמן לו נודכך הדין גם לא נוכל לומר שמת הזכו מפעלי הכפל
מננין נפעל ודגשות הזי"ן לחסרון כו"ן נפעל ודגשות הכ"ף לחסרון הכפל לפי שהמלה מלרע
כמשפט נחי הלמ"ד , ואם הי' מפעלי הכפל הי' מלעיל הזכו כמו הנברו נשאי כלי' ה' : (יח) לבו
נא , אין ענינו הליכה כ"א לשון זרות והזמנה , וכן לבו ונחשבה ' על ירמ' לכה נא אנסכה
בשמח , ולפי שההליכה זרות והשיבה ענלה כאשר צורח לשון הליכה : ונוכחה , ענין ספור
הטענות נע"ד עם בעל דינו , וכן עם ישראל נוכח עמו , ועם ישראל יתוכח : בשנים , בא עם
מ"ס הרבים , ויתכן שהמ"ס נוספת שראו שנה והיו"ד במקום הה"א למ"ד הפועל , ואם היתה
נקראת היי"ד הי' שנים כמו חנם בתשלמו חנם , ובהכחם היי"ד העילו בנו"ן תנועת
היי"ד שהוא הסידק : וזהו הנכון במלה הזאת כי אין טעם לקבץ רבי' במלה הזאת וענינו
אדום : ילבינו , פועל עומד מהפעיל : יאדימו , פועל עומד מהפעיל אלא שהוא יותר
אדום מאדמו עם מפנינום שהוא מן הקל : (כ) חרב תאכלו , פי' נחרב תאכלו והוא חסר
בי"ת השמוש וכן הנמנא בית ה' , לזכות בית אבי' , ויקברו ביתו , ירחנו מים כי ששת ימים
והדומים להם : (כא) מלאחי , היו"ד בנוספת , והוא תיאר שהוא כדמות פועל : ילון ,
אינו לשון לינה ממש אלא לשון השקידה וההתמדה נדנר , וכן בהמרותם תלן עיני , נבוארו ילין
עוז , ולכה בתוך ביתו והדומי' לו : (כב) שלמונים , שם ענין הנמול והפרעון כתרומו
אמרין נבר לחברי' עבד ליטב דייני ואשלם לך דדייך : (כד) אנחם , מננין נפעל כי הנו"ן
בקמ"ץ : (ל) עלה , עלים שלה וחסרונו"ד הרבי' מהמכתב : (לא) לגיוץ , שראו נון
בפלס ניקוח מן ד"י נוח , ומשקלו פעלול כי היי"ד נו עין הפועל ופירשו בו הרשף
סיכעילי"א בלע"ז :